

**พุทธจริยศาสตร์ : แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยใน
ศตวรรษที่ 21**

**Buddhist Ethics : The Concepts and Principles to Strengthen of Strong Family
and Social Thailand in the 21st Century**

ดร.ภูวเดช สันทับศาล

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ

พระสันต์ทัศน์ คมภิธรปญโญ

ผศ.ดร.ปัญญา นามสง่า

นายชัยรัตน์ ทองสุข

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

phuwadet@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธจริยศาสตร์ : แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 และบูรณาการหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมตามหลักพุทธจริยศาสตร์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน และครอบครัวยังทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักของสังคมซึ่งเป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามวงจรชีวิตครอบครัวหรือวัฏจักรชีวิตครอบครัว ซึ่งวัฏจักรชีวิตครอบครัวเริ่มจากครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกและกลายเป็นครอบครัวขยายเมื่อลูกแต่งงานและอยู่กับพ่อแม่ในระยะแรกของการใช้ชีวิตคู่ แล้วแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ที่กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว จึงทำให้เกิดเป็นลักษณะวงจรชีวิตครอบครัวและหลักพุทธจริยศาสตร์สามารถบูรณาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและสังคมไทยในการดำเนินชีวิต โดยอาศัยหลัก ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และทศ 6 บุคคลในครอบครัวย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ในสังคมอันเปรียบเสมือนทศทั้ง 6 ทำให้เกิดผลดีในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม ทำให้เป็นคนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นปกติสุข และทำให้สังคมสงบสุขครอบครัวมีความรักเอาใจใส่ห่วงใยต่อกัน มีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน ที่สำคัญมีความสุขสมบูรณ์ของชีวิตการครองเรือน

คำสำคัญ : พุทธจริยศาสตร์. ครอบครัว. สังคมไทย. ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

A study of Buddhist Ethics: The Concepts and Principles to Strengthen of Strong Family and Social Thailand in the 21st Century. the objective is to study the concepts and principles of strengthening the family and Thai society in the 21st century and integrating the principles of strengthening family and society in accordance with Buddhist ethics. This research is a qualitative researching. The research found that; the family is a group of people who have ties and live together. and the family also acts as the main institution of society. which is an important foundation for living in the 21st century. The family has a variety of styles that change according to the social. economic conditions. and change according to family life cycle. the family life cycle begins with a single family consisting of parents. and become an extended family when children are married and live with their parents in the early stages of living. then separated to create a new family that became a single family. it therefore creates a family life cycle. And there are also Buddhist ethics that can be integrated to strengthen families and Thai society in life. by virtue of the 5 Precepts (5 Panca-Sila). the 4 Principles of service and social integration. (4 Sangahavatthu). and the 6 Directions (Disa 6). The family members have a duty to treat individuals in a society that is like the 6 Directions. it is resulting in good results at the individual and social level. and it makes people responsible for their duties to themselves and others. makes life a normal pleasure in society. and make society peaceful. family has love. caring for each other. have good wishes importantly. there is a complete happiness of life of a householder.

Keywords: Buddhist Ethics. Strong Family. Social Thailand. Century 21st

บทนำ

สังคมไทยในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปในหลายด้านผลที่ตามมาในการเปลี่ยนแปลงนอกจากความเจริญแล้วยังมีผลกระทบที่ส่งผลในทางเสื่อมลงซึ่งมีความน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมแบบเดิม อาจต้องถูกทับซ้อนด้วยแนวคิด รูปแบบวิธีการ ความเชื่อ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคมจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลง และยืนหยัดอยู่ให้ได้ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยการ

เปลี่ยนแปลง การปรับตัว และการบริหารจัดการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนผ่านของบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นเช่นเดียวกับสถาบันครอบครัวในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องดูแลเด็กเยาวชนและลูกหลานในบ้านให้ดี เนื่องจากสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักของสังคมเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาคนและสังคม โดยทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกครอบครัว เพื่อให้สมาชิกครอบครัวมีพัฒนาการตามวัยและเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ สถาบันครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสั่งสอน อบรม ให้ความรักความอบอุ่น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. 2561)

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีวัฒนธรรม คนไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเรื่องค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่มีการเลียนแบบวัฒนธรรมการบริโภคนิยม วัตถุนิยม และการให้ความสำคัญกับเงินตราเป็นตัวตั้ง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงต่อสถาบันครอบครัว ครอบครัวไทย มีความอ่อนแอลงเรื่อย ๆ สัมพันธภาพและความเกื้อกูลของคนในครอบครัวลดน้อยลง พ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีมีการเจริญเติบโตตามวัยได้ จึงทำให้เด็กไทยในปัจจุบันตกเป็นเหยื่อของค่านิยมผิด ๆ ในด้านวัตถุนิยม บริโภคนิยม ติดอบายมุข ติดยาเสพติด ไม่สนใจศึกษาเล่าเรียน มีนิสัยก้าวร้าว ชอบใช้ความรุนแรง ขาดความอดทนอดกลั้น เป็นต้น (ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2542) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นเป็นอย่างมาก อันเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาประเทศตามแนวคิดการพัฒนากระแสหลักหรือการพัฒนาที่เดินตามการขึ้นาของประเทศตะวันตก ทำให้ทุกองคาพยพของสังคมพลอยถูกขับเคลื่อน หรือบางส่วนอาจเข้าข่ายการถูกดูดดึงไปตามกระแสการพัฒนาด้วย

สถาบันครอบครัวไทยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 เกิดขึ้นจากการพัฒนากระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย หรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนาแบบแยกส่วน ทำให้เกิดกระบวนการดึงคนออกมาจากครอบครัว แยกพ่อแม่ ลูกหลาน ปู่ย่าตายาย ออกจากกันผลของการพัฒนานั้นแม้จะทำให้ครอบครัวไทยมีภาวะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีความสุขสบายด้านวัตถุมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่เคยแนบแน่นและอบอุ่นก็เริ่มเลือนหายไป (กุลลณี มุทธากลิน. 2539) เปลี่ยนแปลงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แนบแน่น ความผูกพันกันในเชิงอารมณ์และความรู้สึกมีค่อนข้างน้อย คนในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยลง พ่อแม่มีหน้าที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทอง และวัตถุเพื่อมาเลี้ยงดูปรนเปรอความสุขให้ลูก ส่วนลูกซึ่งต้องทำหน้าที่เรียนหนังสือ ก็ถูกวัฒนธรรมต่างชาติและอบายมุขชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย การเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นไปตามยถากรรม เรียนรู้ชีวิตด้วยตนเองจากสังคมนอกบ้านมากกว่าสังคมใน

บ้าน สภาพการณ์เช่นนี้หลายคนมองว่าสถาบันครอบครัวไทยกำลังตกต่ำอยู่ในสภาพใกล้ล่มสลาย ไม่มีความเป็นครอบครัวเหลืออยู่ซึ่งครอบครัวเองก็ไม่สามารถยับยั้ง หรือผ่อนคลายปัญหาได้ ทุกคนได้แต่คอยเรียกร้องให้ คนนอกไม่ว่าจะเป็น ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือแม้แต่รัฐบาลให้เข้ามาช่วยจัดการ แก้ไขปัญหาครอบครัว

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยบูรณาการตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อใช้เป็นหลักการในการเตรียมพร้อม แก้ไขพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมตามหลักพุทธจริยศาสตร์
3. เพื่อบูรณาการหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมตามหลักพุทธจริยศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทั้งแบบเอกสาร(Documentary Research) และศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1) ศึกษาเนื้อหาข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บูรณาการกับหลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยตามประเด็นการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

- 1.1 ศึกษาปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21
- 1.2 ศึกษาแนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยตามหลักพุทธจริยศาสตร์โดยเน้นเอกสารหลัก คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารตำราทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านพระพุทธศาสนา และปรัชญา
- 1.3 บูรณาการหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว และสังคม ไทยจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารตำรา

ทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับพุทธศาสนา ปรัชญา จริยศาสตร์ เพื่อความสันติสุขของครอบครัว และสังคมไทย

2) ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพสำรวจสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่วิจัยในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

2.1 ขอบเขตด้านประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึกโดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดพิษณุโลก

2.1.2 ครอบครัวตัวอย่าง (1) ครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวพื้นฐาน (2) ครอบครัวขยาย (3) ครอบครัวผสมหรือครอบครัวซ้อน

2.1.3 พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นักวิชาการมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

3) สรุป วิเคราะห์องค์ความรู้ จากเนื้อหาข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 บูรณาการกับหลักพุทธจริยศาสตร์ และองค์ความรู้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

ผลการศึกษา

แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของโลกที่มีลักษณะขยายตัวทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรม บริการ ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับโลกได้ลดความตึงเครียดอันเกิดจากข้อพิพาท การเมืองได้กลายเป็นกุญแจสำคัญเปิดประตูประเทศต่างๆ ให้หันมาแข่งขันทางการค้าแทนการสะสม ยุทธโศภรณ์ เพื่อสร้างอำนาจทางการเมืองและการเมืองพร้อมกันนั้นได้สร้างสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจของโลกแบบใหม่ ในศตวรรษที่ 21 นี้ประชากรถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการ แข่งขันในโลกธุรกรรมสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะโลกสมัยใหม่ได้เปลี่ยนฐานการผลิตจากทรัพยากรทาง ธรรมชาติไปเป็นประชากรแทน ประชากรในฐานะเป็นฐานการผลิตเพราะจะต้องใช้เทคโนโลยีและ วิทยาการใหม่ๆ บรรดาที่มีอยู่ในปัจจุบันกาล เพื่อจัดการให้เกิดให้เกิดมูลค่าสูงสุด ดังนั้นสิ่งแรกที่ควร ริบเร่งคือจะต้องพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพอันเป็นสากล และเป็นคนดีในฐานะเป็นทุนทางสังคม เพื่อยกระดับประเทศเราให้อยู่ในระดับสากล นี่คือนิยามแห่งการแข่งขันของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเช่นประเทศไทยถูกผนวกดึงเข้าสู่เวทีแห่งการแข่งขัน เพื่อช่วง ชิงครอบครองทรัพยากรโดยมีความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นเดิมพัน ศตวรรษที่ 21 มีแนวโน้ม

เป็นสังคมอุตสาหกรรมสังคมที่มีการแข่งขันเพื่อชิงความได้เปรียบในเชิงธุรกิจการค้าสูง ปรากฏทั่วในทุกอนุภูมิภาคของโลก

ในเวทีแห่งการแข่งขันของโลกปัจจุบันมีปัจจัยอยู่หลายอย่างเป็นตัวแปรชี้ชี้ชนะ ไม่ว่าจะมีความพร้อมในการบริหารจัดการ เงินทุน เทคโนโลยีที่มนุษย์ได้อามาเป็นเครื่องมือในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาปรับใช้ชีวิตของตน ที่สำคัญประชากรภาคประชาชนโดยเฉพาะสถาบันครอบครัวถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างแท้จริง ในอันที่จะชี้ขาดการแข่งขันในยุคแห่งการเร่งรัดและการทวีคูณของการแลกเปลี่ยนแห่งศตวรรษปัจจุบันอย่างแท้จริง ซึ่งการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 นี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรในชาติ ประเด็นนี้หากจะกลับมาทบทวนดูประเทศไทยโดยลักษณะทางภูมิศาสตร์แล้วนั้นมีความพร้อมในการทำสิ่งที่ตั้งที่มีศักยภาพพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและประตูสู่ภูมิภาคนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะยึดหยุ่นสูงเอื้อต่อการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติแต่เราไม่สามารถอาศัยจุดแข็งดังกล่าวมาเป็นข้อได้เปรียบเท่าที่ควรเพราะมีเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคหลายประการ เช่นความด้อยทางด้านเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน รวมทั้งระบบการศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการสร้างคุณภาพของประชากรสู่ระดับสากลที่ควรจะเป็น เมื่อเรายังไม่พร้อมตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้แต่เราเปิดประเทศสู่การแข่งขันอย่างสากล ตรงนี้จึงทำให้สังคมไทยประสบปัญหาจากระบบสากล ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นอันดับต้น ๆ คือการปรับฐานคิดที่ยังอ่อนล้าของประชากรให้เข้มแข็งโดยการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในความเป็นไทย และเรียนรู้ให้เท่าทันสังคมโลกอย่างระมัดระวัง

แนวคิดและหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมตามหลักพุทธจริยศาสตร์ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์นัยทางปรัชญาเรียกว่าพุทธจริยศาสตร์ พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือสิ่งของเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่านี้มองด้วยสายตาของมนุษย์ เรียกว่ากฎธรรมชาติดังนั้นพฤติกรรมของคนในครอบครัวก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติของแต่ละบุคคล การแสดงออกก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติของแต่ละบุคคลเช่นกัน โดยปกติแต่ละบุคคลจะมีความเป็นตัวตนของตน เกิดเป็นความอิจฉาริษยา แม้แต่ในครอบครัวเดียวกัน พี่น้องมีความไม่พึงพอใจในพฤติกรรมที่บิดามารดาแสดงออกต่อตนเองและพี่น้องของตน มีความคิดไปทั้งในทางบวกและทางลบ ถ้าเป็นคิดทางบวกก็จะเกิดผลดีต่อครอบครัว ความอบอุ่นก็จะเกิดขึ้น ความรักความเอื้ออาทรก็จะเกิดกับทุกครอบครัว บิดามารดาจึงมีหน้าที่หลักที่จะต้องสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นโดยการประพฤติปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่า

ด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยเกื้อกูลแก่การดำรงชีวิตอยู่ด้วยดี

การอบรมสั่งสอนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สำคัญต่อการหล่อหลอมบุตรธิดา ซึ่งพ่อแม่มีหน้าที่สั่งสอนและปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกพ่อแม่ผู้ปกครองต้องใช้เวลาในการพูดคุย สนทนา เพื่อฝึกการสำรวจตัวเองทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึก ความสามารถและทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน ให้คำชมเชยและให้กำลังใจทันที เมื่อบุตรหลานสามารถทำกิจกรรมได้ประสบผลสำเร็จ โดยการโอ้อวดการปรบมือ โดยเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุตรหลานกระทำตามกรอบคำสอนตามพระพุทธศาสนาเป็นหลัก เช่น การร่วมกิจกรรมประเพณีปฏิบัติตามข้อห้ามศีล 5 ฝึกให้ทำกิจกรรมที่แสดงออกซึ่งคำสอน “hiri โอตตัปปะ” มีความละอายเกรงกลัวต่อการทำความชั่วและใช้หลักสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินของที่เราหามาได้ มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4) สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น

การบูรณาการหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและสังคมตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เน้นการใช้เลือกใช้หลักธรรมในการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา ครูอาจารย์ การคบเพื่อนอันเป็นปัจจัยสำคัญที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และสะท้อนไปยังครอบครัวของแต่ละบุคคล ครอบครัวจะอบอุ่นประการแรกขึ้นอยู่กับพ่อแม่หรือผู้ปกครองผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดูและพ่อแม่มีหน้าที่สอนลูกให้รู้จักตนเอง ให้ความรู้ขั้นพื้นฐานในทางบวกก็จะเกิดผลดีต่อครอบครัว ความอบอุ่น ความรัก ความเอื้ออาทรต่อสมาชิกในบ้านย่อมส่งผลคือความสุขกับทุกครอบครัวและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์โดย

ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและสังคมที่ว่าด้วยทิศทั้ง 6 ไปปรับใช้บูรณาการในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ตนเองผู้อื่นและสังคมร่วมกัน ดังนี้

1) **ทิศเบื้องหน้า** คือ มารดา บิดา เป็นทิศที่มีความสำคัญต่อบุตรหรือธิดาเป็นอย่างมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ของมารดา บิดา ให้ดีที่สุดเพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่บุตร ธิดา เพราะในวันข้างหน้าบุตร ธิดาจะต้องได้ทำหน้าที่ของความเป็นมารดา บิดาต่อไป ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาการปลูกฝังจิตสำนึกในหน้าที่ของบุคคลที่อยู่ในสถาบันครอบครัวและเป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อออกสู่สังคมต่อไป

2) **ทิศเบื้องขวา** คือ ครูอาจารย์ ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีของสังคม เพราะทุกคน คือ ครูที่นำเอาหลักธรรมมาอบรมสั่งสอนตนเองให้เป็นคนดีเสียก่อน จึงจะสามารถสั่งสอนคนอื่นได้ ดังนั้นบุคคลที่จะถือว่าเป็นครูอาจารย์ได้จะต้องทำหน้าที่สั่งสอนตนเองให้ได้เสียก่อน จึงสอนผู้อื่นปฏิบัติตามได้และการสอนผู้อื่นอย่างไรตนจะต้องปฏิบัติอย่างนั้น ดังกล่าว

3) **ทิศเบื้องหลัง** คือ ภรรยา เป็นผู้มีหน้าที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแรงสนับสนุนที่คอยเคลื่อนไหวในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสถาบันครอบครัวหรือวงการอื่นก็ตามถ้าขาดเบื้องหลังไปจะทำให้วงการนั้นไปไม่รอด เพราะฉะนั้น การทำหน้าที่อยู่เบื้องหลังจึงมีความสำคัญในการทำหน้าที่และมีความลำบาก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ทำหน้าที่อยู่เบื้องหรือภรรยาเหล่านี้จะมีความประสงค์อยากจะทำนอกบ้านมากขึ้น ดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่อยู่เบื้องหลังนั้นจะต้องมีความอดทนเป็นหลักสำคัญ

4) **ทิศเบื้องซ้าย** คือ มิตรสหาย เป็นทิศที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ เพื่อนทุกผู้เป็นเพื่อนก็ทุกข์ไปด้วย

5) **ทิศเบื้องต่ำ** คือ ทาสกรรมกร ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้านายสั่งมาไม่ขัดขึ้น ไม่มีความระแวงสงสัยในคำสั่งของเจ้านาย ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ที่ดีของทาสกรรมกรดังกล่าว

6) **ทิศเบื้องบน** คือ สมณะชีพราหมณ์ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนตามหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติจนกระทั่งสำเร็จ จึงนำไปสั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจนกระทั่งสำเร็จเช่นเดียวกับตนและทิศเบื้องบนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้มีจิตใจที่สูงส่งเพื่อยกระดับฐานะของตนสูงขึ้นไปอยู่ในทิศเบื้องบนได้ดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1) บุคคลทุกคนในสังคมควรปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ยึดหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตในระดับปัจเจกชนตลอดทั้งในระดับสังคมและเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพในการดำเนินชีวิตให้สูงขึ้น

2) หัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นผู้นำควรประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อให้เป็นตัวอย่างของบุตรหรือเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกระดับขั้นพื้นฐาน

3) กระทรวงศึกษาธิการควรนำหลักพุทธจริยศาสตร์ไปทำเป็นหลักการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาได้รับรู้และสามารถนำไปปฏิบัติและเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้

4) ครูอาจารย์ควรปลูกฝังให้นักเรียนนักศึกษาได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามแบบอย่างของชาวพุทธโดยนำหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจโดยเฉพาะหลักศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และบูรณาการใช้หลักทศ 6 เป็นต้น

5) กระทรวงพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ควรนำหลักพุทธจริยศาสตร์ ไปปรับใช้เพื่อการวางแผนแม่บทพัฒนาสถาบันครอบครัวและสังคมต่อไป

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ผู้สนใจนำหัวข้อนี้ไปศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ซึ่งการทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์เป็นเรื่องที่มีความกว้างขวางมาก และสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาจนกระทั่งมีการละเลยในการหลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธจริยศาสตร์เพื่อให้เกิดความสุขเพราะฉะนั้นการทำวิจัยต่อไปควรจะทำในเรื่องต่อไปนี้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาบุคคลและความมั่นคงของสังคม คือ

- 1) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาปัจเจกบุคคลด้านจิตอาสา
- 2) ศึกษาสังคมสงเคราะห์และรัฐสวัสดิการตามหลักแนวพุทธจริยศาสตร์
- 3) ศึกษาเปรียบเทียบหลักพุทธจริยศาสตร์กับหลักจริยศาสตร์ของศาสนาสาเกตต่อการพัฒนาครอบครัว สังคมชุมชน

References

- กุลลีนี มุทธากลิน. (2539). “การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2542). “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาในเชิงวิจารณ์.” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2536). เดือนใจวันรุ่น และ 5 ดี สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- วดิน อินทสระ. (2548). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกาว.
- สมภาร พรหมทา. (2541). พุทธปรัชญากับปัญหาจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2537). **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.(15 มีนาคม 2561). สังคมร่มเย็นเป็นสุขได้ด้วย
เข้มแข็งของครอบครัว.(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th>.